

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Joanna Szymanowska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe

- 1) 18.06.2001 r. Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii, kierunek pedagogika, specjalność opiekuńczo-wychowawcza, magister
- 2) 08.03.2007 r. Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki

Temat rozprawy: *Pomoc instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi (na podstawie badań w powiecie sokólskim)*

Promotor: dr hab. Jadwiga Izdebska, prof. UwB

Recenzenci: prof. zw. dr hab. Anna Przeclawska

dr hab. Michał Balicki, prof. UwB

- 3) 15.06.2013 r. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Studia podyplomowe „Zarządzanie badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi”
- 4) 21.04.2017 r. Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, „Specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej” (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2012 r. w sprawie specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej, Dz. U. z 2012 r., poz. 1081).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Moim podstawowym miejscem zatrudnienia od roku 2004 do dnia dzisiejszego jest Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii (od 10.2004 r. do 01.2008 r. asystent; od 02.2008 r. adiunkt). W okresie od 10.2009 r. do 03.2010 r. oraz od 05.2014 r. do 04.2015 r. nastąpiła przerwa w realizacji obowiązków zawodowych w związku z przebywaniem na urlopie macierzyńskich.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789)

4.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe, na podstawie którego ubiegam się o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego, wskazuję **monografię**:

Joanna Szymanowska, *Jakość życia rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w kontekście wsparcia społecznego i kultury działań pomocowych. Studium pedagogiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2019, ISBN 978-83-7431-560-9, ss. 426.

Recenzenci wydawniczy: prof. zw. dr hab. Jadwiga Izdebska

dr hab. Marta Czechowska-Bieluga, prof. UMCS

Wskazana powyżej autorska monografia stanowi zwieńczenie wieloletniej pracy naukowej, ale też wyraz refleksyjnej praktyki, podjętego namysłu nad funkcjonowaniem służb społecznych z perspektywy czasowej. Dotychczasowe moje osiągnięcia naukowe są efektem łączenia wiedzy teoretycznej z działalnością praktyczną. Od momentu uzyskania w uczelni macierzystej tytułu zawodowego magistra, następnie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, moje zainteresowania naukowo-badawcze dotyczyły sytuacji życiowej rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością oraz pomocy udzielanej im w instytucjach samorządowych i organizacjach pozarządowych. Pomoc osobom z niepełnosprawnością, w szczególności w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej, należała także do moich podstawowych obowiązków zawodowych, które wykonywałam w trakcie zatrudnienia w powiatowym centrum pomocy rodzinie na stanowisku pracownika socjalnego i starszego pracownika socjalnego (zanim zostałam zatrudniona w Uniwersytecie w Białymstoku). Nie bez znaczenia w podjęciu problematyki badawczej są także moje własne refleksje jako rodzica wychowującego dziecko z deficytami w rozwoju. Aktywność zawodowa, systematyczny rozwój naukowy oraz doświadczenia osobiste pozwoliły mi na wieloaspektowe ujmowanie zagadnienia niepełnosprawności, tj. z perspektywy rodziny z uwzględnieniem jej zasobów i możliwości, ale też potencjałów, trudności i barier występujących na poziomie środowisk lokalnych.

4.2. Omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz z ich ewentualnym wykorzystaniem

Obszar zainteresowań naukowych pedagogów społecznych koncentruje się na współczesnych zagadnieniach społecznych, do których zaliczyć należy dostrzeganą nadal wielopłaszczyznową marginalizację osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Od blisko dwóch

dekad obserwuje się zasadnicze zmiany prawno-organizacyjne, które są związane m.in. z wdrażaną w Polsce reformą systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, reformą administracyjną państwa, personalistycznym, podmiotowym ujmowaniem procesu wspomagania. Ukierunkowanie działań zorientowanych na pomoc człowiekowi, stawianie w centrum uwagi jego potrzeb i oczekiwań, a także poszukiwanie możliwości ich zaspokajania w różnych układach, środowiskach, przestrzeniach życia, tj. najbliższych kręgach rodzinnych oraz powołanych do tego celu instytucjach i organizacjach staje się niezwykle ważnym wyzwaniem społecznym. Kierunki tych zmian spowodowały zrównoważenie roli pomocy profesjonalnej świadczonej przez powołane do tego celu instytucje oraz pomocy nieprofesjonalnej zlokalizowanej w naturalnym środowisku życia osób jej potrzebujących.

Postępujący systematycznie proces deinstytucjonalizacji zadań w obszarze pomocy społecznej pozwolił na zwrócenie uwagi nie tylko na zakres potrzeb i praw osób z niepełnosprawnością, ale też jakość ich życia, budowanie poczucia wspólnoty, solidarności społecznej oraz więzi międzyludzkich. Podejmowanie współpracy przez wielorakie podmioty w środowisku lokalnym, zakładającej łączenie pomocy i wsparcia społecznego, powinno być jednocześnie impulsem do rozpoznania stanu istniejących sieci społecznego wsparcia oraz kultury działań wspomagających podejmowanych w środowisku lokalnym.

Podjęta przeze mnie naukowa analiza, którą zawarłam w przedłożonej w postępowaniu habilitacyjnym monografii pt. ***Jakość życia rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w kontekście wsparcia społecznego i kultury działań pomocowych. Studium pedagogiczne***, została ukierunkowana właśnie na rozpoznanie sieci społecznego wsparcia rodzin, obejmujących grupy ich przyjaciół, znajomych, kręgi krewnicze, otoczenie sąsiedzkie, a także pracowników instytucji i organizacji społecznych wspierających rodzinę. Problematyka badań własnych mieści się w obszarze teoretycznych i empirycznych zainteresowań pedagogiki społecznej. W mojej ocenie nadal brakuje rzetelnych opracowań na temat istnienia sieci wsparcia rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością, które służyłyby wzmocnieniu poczucia jakości ich życia. W dotychczasowych pracach badacze wprawdzie analizowali różne formy pomocy dziecku i rodzinie realizowane przez wielorakie instytucje i organizacje, niemniej jednak nie skupiali uwagi szczególnej na relacjach zachodzących pomiędzy podmiotami wsparcie oferującymi oraz je przyjmującymi.

Teoretyczne ramy interpretacyjne przyjęte na potrzeby analizy wyników badań własnych stanowiły paradygmaty: humanistyczny, środowiskowej pracy socjalnej oraz systemowo-ekologiczny. W celu dokonania rzetelnej oceny działań podejmowanych w obszarze pomocy społecznej niezbędne było zebranie dwóch rodzajów danych, mianowicie

informacji na temat samego zjawiska, które wymaga ewentualnej interwencji, a także danych o instytucjach oraz ich adresatach (Golinowska, Topińska 2002). Oprócz rozpoznania subiektywnego poczucia jakości życia, jego uwarunkowań oraz korzystnych zmian wskutek uzyskiwanego wsparcia społecznego, skupiłam uwagę również na identyfikacji stanu współpracy w zakresie wspomagania rodzin w środowisku ich zamieszkania oraz czynników kształtujących kulturę działania społecznego. Na podstawie analizy dostępnej literatury przedmiotu przyjąłam założenie, iż olbrzymie znaczenie w ocenie zaangażowania pracowników socjalnych w podejmowanie wspólnych działań na rzecz osób z niepełnosprawnością, ma także określony kształt kultury działania w miejscu ich stałego zatrudnienia, określane mianem kultury organizacyjnej. Przyjęte założenia teoretyczno-metodologiczne wymagały usytuowania badań w obszarze strategii ilościowo-jakościowych, które traktuję jako wzajemnie się dopełniające, komplementarne (Babbie 2008; Rubacha 2006).

Problematyka jakości życia, pomocy i wsparcia społecznego stanowi szeroką płaszczyznę eksploracyjną, w badaniach własnych odnoszę się do trzech obszarów. Pierwszy cel badawczy dotyczy rozpoznania stanu jakości życia rodzin ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru motywacyjno-dążeńowego i poznawczo-emocjonalno-działaniowego (Rybczyńska 1998). Drugi cel związany jest z analizą zagadnienia wsparcia społecznego jako elementu jakości życia człowieka i jego rodziny. Trzeci cel związany jest z identyfikacją kultury wspomagania rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w środowisku lokalnym, tj. działań społecznych uznanych jako istotny czynnik oddziałujący na poczucie zadowolenia z życia.

Przyjęłam w badaniach własnych, że jakość życia rodzin to nie tylko byt w sensie fizycznym (m.in. sposób odżywiania się, ubierania, miejsce zamieszkiwania czy spędzania czasu wolnego), ale także możliwość kształcenia, rozwoju duchowego, umiejętności odpowiedzialnego podejmowania decyzji oraz otwartości na problemy innych ludzi. Problemy badawcze sformułowane w tym obszarze dotyczą zatem oceny subiektywnej jakości życia oraz jej uwarunkowań i posiadają następujące brzmienie:

Problem główny: Jak jest poczucie jakości życia badanych rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością w wymiarze motywacyjno-dążeńowym i poznawczo-emocjonalno-działaniowym?

Problemy szczegółowe: Jak badani rodzice oceniają jakość życia oraz w jakich obszarach wyrażają swoją aprobatę i niezadowolenie? Jakimi wartościami, celami życiowymi oraz motywami do działania w obszarze pomocy kierują się rodziny? Jakie można wyróżnić typy jakości życia rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością? W jaki sposób poczucie

jakości życia rodzin jest zróżnicowane ze względu na cechy społeczno-demograficzne, ekonomiczne, rodzaj i czas trwania niepełnosprawności dziecka?

Sformułowane przeze mnie problemy badawcze odnoszą się także do perspektywy funkcjonalnej i strukturalnej wsparcia społecznego oraz jego znaczenia w kształtowaniu poczucia jakości życia badanych rodzin:

Problem główny: Czy i w jakim zakresie badane rodziny korzystają z zasobów wsparcia społecznego dostępnego w środowisku lokalnym?

Problemy szczegółowe: Jaką siecią wsparcia dysponują badane rodziny w środowisku lokalnym oraz jakie są jej cechy? Czy istnieje adekwatność pomiędzy oczekiwaniami rodzin w zakresie poprawy ich sytuacji socjalnej, emocjonalnej, społecznej a otrzymywanym wsparciem społecznym? Jakie tradycje i zwyczaje rodzinne w obszarze udzielania wsparcia występują w badanych rodzinach? Jak badani oceniają wsparcie społeczne w środowisku lokalnym? W jakim stopniu otrzymywane wsparcie społeczne łączy się z gotowością badanych do podejmowania działań społecznych? W jaki sposób struktura i funkcje wsparcia społecznego są zróżnicowane ze względu na cechy społeczno-demograficzne oraz rodzaj i czas trwania niepełnosprawności dziecka?

Przyjęty sposób rozpoznania i zbadania zjawiska kultury wspomaganie pozwolił określić jakie jej czynniki przyczyniają się do organizowania i wzmacniania wsparcia społecznego w środowisku lokalnym, a dzięki temu pośrednio poprawy jakości życia badanych rodzin. Uwzględniając zdefiniowany zakres badań sformułowałam następujące problemy badawcze:

Problem główny: Jaki jest obraz kultury działań pomocowych podejmowanych na rzecz rodzin z osobą niepełnosprawną w środowisku lokalnym?

Problemy szczegółowe: Jaki typ kultury organizacyjnej dominuje w badanych instytucjach pomocy społecznej oraz jakie czynniki wpływają na jej kształt? Czy pracownicy socjalni mają poczucie identyfikacji rozumianej jako posiadanie cech wspólnych, swoistych, które ich łączą a są odrębne od obszaru i środków działania innych specjalistów wspierających osoby niepełnosprawne i ich rodziny? Jak badani pracownicy oceniają istniejącą sieć społecznego wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym? Jakie właściwości zdaniem badanych pracowników znamionują kulturę wspomaganie rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym w środowisku lokalnym? W jakim zakresie cechy społeczno-demograficzne badanych pracowników takie, jak: staż pracy, wykształcenie, miejsce pracy wpływają na kształtowanie się kultury wspomaganie w środowisku lokalnym?

W celu poszukiwania odpowiedzi na sformułowane w pracy pytania badawcze, uzasadnione było zastosowanie metody indywidualnych przypadków (Stake 1997, s. 50), wykorzystywanej

do analizy jednostkowych losów ludzkich, ale też badania grupy, zjawiska czy instytucji (Pilch, Bauman 2010). W badaniach rodzin wykorzystałam techniki wywiadu swobodnego oraz technikę projekcyjną. W pierwszym etapie badania pracowników socjalnych wykorzystałam technikę zogniskowanego wywiadu grupowego dotyczącego zagadnień kultury wspomagania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w środowisku lokalnym, który stanowił punkt wyjścia do skonstruowania kwestionariusza ankiety na temat realizowanych działań wspierających oraz ich uwarunkowań. Dla potrzeb określania typów kultury organizacyjnej instytucji pomocy społecznej wykorzystałam narzędzie OCAI (Cameron, Quinn 2015). Badaniami objęłam 155 rodzin wychowujących jedno dziecko z niepełnosprawnością, które korzystają z pomocy i wsparcia społecznego w środowisku zamieszkania, a także 140 pracowników socjalnych zatrudnionych w miejskich i gminnych ośrodkach pomocy społecznej oraz powiatowych centrach pomocy rodzinie.

Analiza wyników badań zawartych w poszczególnych rozdziałach przygotowanej przeze mnie monografii *Jakość życia rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w kontekście wsparcia społecznego i kultury działań pomocowych. Studium pedagogiczne* pozwala na formułowanie wniosków, które przedstawiam poniżej. Z uwagi na wykorzystaną metodę badawczą niezasadne jest ich uogólnianie na całą populację, sądzę jednak, że skupienie przez mnie uwagi na kwestiach najistotniejszych i dostrzeżonych tendencjach można traktować jako przyczynek do dalszych, bardziej pogłębionych analiz, rozszerzonych na zdecydowanie większą zbiorowość badawczą.

Subiektywna ocena jakości życia okazała się dość wysoka, niemniej jednak wyraźnie zróżnicowana w zakresie poszczególnych jej wymiarów. Największe braki w sferze dobrobytu materialnego i dobrostanu fizycznego rodzice stwierdzili przede wszystkim w zakresie niemożności zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych, przedmiotów ortopedycznych oraz oprzyrządowania rzeczy, z których na co dzień korzystają ich dzieci. Do czynników wzmacniających poczucie jakości życia badani zaliczali najczęściej wspomaganie finansowe rodziny, pomoc lekarzy specjalistów, zaradność własną, wsparcie uzyskiwane od innych rodziców wychowujących dzieci niepełnosprawne w postaci podtrzymania duchowego, rozmowy, empatycznego zrozumienia. Naczelnymi wartościami najczęściej wybieranymi przez badanych, jako elementy współtworzące jakość ich życia, były wartość życia rodzinnego oraz wartość miłości. Wśród naczelnych wartości rodzice nie wymienili w ogóle hedonizmu, patriotyzmu, eschatologii, cwaniactwa, mizantropii i cynizmu. Ważnym odniesieniem w ich życiu okazała się natomiast wiara w Boga, która dla większości z nich była oparciem w trudnych chwilach, ukojeniem cierpienia, ale też nadzieją w przezwyciężeniu problemów.

Większość badanych rodzin nie ujawniała potrzeby zbyt dużych zmian w dotychczasowej sytuacji, traktując stan obecny jako spełniający ich oczekiwania. Dość znaczna grupa rodziców w swoich życiowych dążeniach skupiała uwagę na polepszeniu warunków ekonomicznych rodzin oraz indywidualnym położeniu dzieci z niepełnosprawnością. Inne cele dotyczyły w szczególności poprawy w zakresie spędzania czasu wolnego, relacji międzyludzkich i rozwoju w sferze zawodowej. Badane rodziny niechętnie angażowały się w działalność społeczną. Spośród trzech wyodrębnionych typów rodzin w oparciu o powyższe kryterium, dwa obrazowały wyraźnie skoncentrowanie badanych wyłącznie na własnym życiu.

Osobny typ rodzin znamionował środowiska, w których rodzice odczuwają największą potrzebę dążenia do zmiany własnej sytuacji życiowej w różnych jej wymiarach i na poziomie analogicznym angażują się w działania prospołeczne. Grupa ta stanowiła około jedną trzecią badanych. Na podstawie analizy wypowiedzi badanych rodziców wyodrębniłam sześć typów rodzin, mianowicie „w trakcie zmiany”, „w łączności z przeszłością”, „w ustawicznym pietyzmie”, „z przyswojoną codziennością”, „w biernym oczekiwaniu” oraz „w kruchej rzeczywistości”. W przypadku badanych rodzin dominowały środowiska potwierdzające wysokie poczucie jakości życia, rzadko pojawiał się typ rodzin „w biernym oczekiwaniu”, zaś jedynie sporadycznie typ „w kruchej rzeczywistości”. To zdecydowanie optymistyczny obraz rodzin, ukazujący ich życie nie tylko w kontekście zagrożeń i trudności, które wynikają z niepełnosprawności dziecka, ale przede wszystkim odzwierciedlający nowy typ środowisk rodzinnych – przepełnionych nadzieją, wiarą, optymizmem i troską o dalszy rozwój wszystkich członków. Czynnikiem najczęściej różnicującym poczucie jakości życia w poszczególnych jego wymiarach było wykształcenie oraz aktywność zawodowa rodziców.

Biorąc pod uwagę obiektywne warunki życia, m.in. stwierdzoną niewielką wysokość dochodów, odczuwanie niedostatków w relacjach społecznych i deficyty w zakresie psychoemocjonalnego funkcjonowania rodziny, subiektywnie wyrażone przez rodziców dość wysokie oceny odnośnie jakości życia wskazują na występowanie w badanych środowiskach swoistego paradoksu zadowolenia. Stwierdzone w badaniach zdecydowanie afirmatywne typy jakości życia rodzin, mogą oznaczać ich pozytywną adaptację do sytuacji trudnej, głównie dzięki posiadaniu umiejętności pozwalających na realizację zadań na trzech poziomach, tj. w odniesieniu całej rodziny, własnej osoby oraz dziecka z niepełnosprawnością. Warto zatem w przyszłych badaniach, głównie psychologicznych, skupić uwagę także na mechanizmach sprzyjających ich prawidłowemu funkcjonowaniu i posiadaniu w efekcie poczucia wysokiej jakości życia, pomimo występowania trudności.

Jak wynika z podjętych badań, w sieci społecznego wsparcia rodzin 80,6% stanowili członkowie podgrupy wsparcia nieformalnego, a 19,4% wsparcia formalnego. W obszarze postrzeganego wsparcia pierwotnego największy udział badani przypisują małżonkom, rodzicom ze strony matek, średni - przyjaciółom, najmniejszy zaś rodzeństwu ojców. Zdecydowanie rzadziej w porównaniu z kontaktami o charakterze nieformalnym, badani nawiązywali relacje w płaszczyźnie wsparcia formalnego. Potencjalnym źródłem ich wsparcia są najczęściej pedagodzy, najrzadziej natomiast pracownicy socjalni. W przypadku wsparcia formalnego stwierdzono występowanie słabo rozwiniętych sieci i niewielką liczbę relacji w niej zachodzących. Okazało się, że badane rodziny najczęściej oczekują wsparcia medycznego, finansowego, informacyjnego, pedagogicznego oraz emocjonalnego, tj. kształtującego poczucie zadowolenia z życia w sferze dobrobytu materialnego oraz dobrostanu fizycznego i emocjonalnego. Rodzice dostrzegają, aczkolwiek z różnym natężeniem, pozytywne znaczenie dostępnych zasobów w przypadku wszystkich badanych komponentów jakości życia. Czasami można też było odnieść wrażenie, że niektóre rodziny nie potrafiły w sposób właściwy otrzymywanej pomocy spożytkować. Łączy się to z ich niskimi oczekiwaniami w niektórych wymiarach życia i jednocześnie wysoką subiektywną oceną jego jakości. W wyniku obliczeń, potwierdzono wystąpienie najczęstszych istotnych statystycznie zależności pomiędzy formami oczekiwanego przez rodziny wsparcia a wykształceniem rodziców. Oznacza to, że rodzice wykształceni i posiadający wiedzę na temat funkcjonowania rodziny, częściej dostrzegają i artykułują występowanie wielorakich potrzeb i starają się dążyć do optymalizowania jakości życia. W ocenie globalnej dotyczącej otrzymywanego wsparcia, badane rodziny potwierdzają, że czują się zazwyczaj przynajmniej częściowo rozumiane przez ofiarodawców, co sprzyja wyrażaniu aprobaty wobec relacji wspomagających. W przypadku badanych środowisk rodzinnych otrzymywane wsparcie nie motywuje do podejmowania działań własnych zwłaszcza w sferze materialnej.

Jak wynika z podjętych badań, otrzymywane przez rodziny wsparcie nie jest przez nie odwzajemniane. Na podstawie zaobserwowanych transferów wsparcia społecznego, wyodrębniłam kilka charakterystycznych jego typów, mianowicie wsparcie „autentyczne”, „domocentryczne”, „uwarunkowane pobudkami religijnymi”, „doraźne”, „syntoniczne”, „rozumiejące”, „altruistyczne” oraz „wewnątrzrodzinne”.

Dominującym typem w badanych instytucjach pomocy społecznej okazała się kultura hierarchii, na drugim miejscu uplasował się typ kultury klanu. Oznacza to, że badani pracownicy postrzegają swoje miejsca pracy jako wysoce sformalizowane, zorientowane na sprawy wewnętrzne i przestrzeganie reguł, nieco zaś rzadziej na pracę zespołową i korzystną

atmosferę współpracy. W trakcie diagnozowania pożądanego typu kultury organizacyjnej stwierdziłam hierarchię odwrotną. Świadczyć to może o refleksyjności i emocjonalnej gotowości pracowników socjalnych do działań opartych na wzajemnym zaufaniu i otwartości. Trudnością w realizacji zadania może okazać się jednak zbyt duża hermetyczność ich grupy zawodowej. Jak ujawniły wyniki badań, zdecydowanie częściej można było dostrzec zorientowanie na współpracę z innymi pracownikami socjalnymi z wyraźnym waloryzowaniem ich swoistych cech, niż poszukiwanie wspólnych związków z innymi służbami społecznymi. Sieci wsparcia, do których należą badani profesjonaliści są nadal fragmentaryczne, dopiero kształtujące się, typowo jednorodnie. Również przez samych pracowników zostały one ocenione na poziomie przeciętnym.

Najwyżej ocenianą właściwością kultury relacji pomocowych w środowisku lokalnym okazały się wartości wspólnoty pomocowej, takie jak: wzajemny szacunek, uczciwość partnerów, rzeczywista współpraca, odpowiedzialność, zaufanie oraz respektowanie godności wszystkich osób w sieci. Porządkując czynniki w układzie hierarchicznym za naczelną przesłankę w budowaniu kultury wspomagania badani przyjęli klimat instytucji oraz konieczność ustawicznego dążenia do jej rozwoju. Jak wynika z podjętych badań, dominującą kategorią kultury wspomagania jest kultura systemowa, ukierunkowana typowo zadaniowo. Stwierdziłam ponadto, iż sieci społecznego wsparcia są nadal w fazie tworzenia, a badani nie dostrzegają istotnych umiejętności organizacyjnych, warsztatowych oraz kompetencji menedżerskich, które cechują pracowników socjalnych i mogą być wykorzystywane w kreowaniu relacji sieciowych.

Przeprowadzone przeze mnie badania dotyczyły jednego z wielu obszarów związanych z problematyką funkcjonowania rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością. Udzielone w pracy odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze można przyjąć jako inspirację do badań dalszych, bardziej pogłębionych, które należałoby kontynuować w obszarze pedagogiki społecznej i pedagogiki rodziny. Pozwoliłyby one na poznanie procesu wspomagania nie tylko w aspekcie niwelowania czynników zagrażających rozwojowi rodzin, ale przede wszystkim uwzględniłyby ich podmiotową rolę, aktywność, postawy prospołeczne oraz aspiracje w rozwiązywaniu własnych problemów życiowych i nawiązywaniu interakcji ze środowiskiem. Subiektywne oceny zadowolenia z jakości życia są zmienne, nie ulegają petryfikacji, ważne zatem staje się ciągłe rozpoznawanie tendencji i kierunków zmian wartościowania przez rodziny poszczególnych wymiarów swojego życia. W obliczu dotychczasowych analiz podejmowanych w płaszczyźnie pedagogiki społecznej, uważam, że istnieje również potrzeba badań o charakterze interdyscyplinarnym dotyczących przygotowania pracowników instytucji

pomocy społecznej i organizacji pozarządowych do wykorzystywania metody sieciowania w organizowaniu wsparcia w środowisku lokalnym. Problematyka udzielania pomocy wymaga, jak sądzę, systematycznych analiz, w tym bardziej pogłębionych, realizowanych w nurcie orientacji humanistycznej z wykorzystaniem metod badań jakościowych. Umożliwiłyby one poznanie procesu wspomagania nie tylko w aspekcie niwelowania czynników zagrażających rozwojowi jednostki, ale przede wszystkim uwzględniłyby jej podmiotową rolę, aktywność, postawy i aspiracje w rozwiązywaniu własnych problemów życiowych i nawiązywaniu interakcji ze środowiskiem.

4.3. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Mój dorobek naukowy obejmuje 81 publikacji, w tym 69 po uzyskaniu stopnia doktora. Zawiera on łącznie 3 monografie autorskie, 5 książek redagowanych i współredagowanych, 28 artykułów i recenzji w czasopismach wymienionych na liście czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 38 rozdziałów w recenzowanych monografiach zbiorowych. Jestem autorką także 6 prac zamieszczonych w czasopismach niepunktowanych. Zgodnie z kryteriami oceny parametrycznej MNiSW, za prace publikowane po uzyskaniu stopnia naukowego doktora otrzymałam łącznie 426 punktów. Liczba cytowań moich publikacji według bazy Google Scholar wynosi 25 (h-indeks 3), natomiast według bazy Web of Science – 2.

Liczbę publikacji naukowych w układzie tabelarycznym przedstawiam poniżej, zaś szczegółowy wykaz dorobku po uzyskaniu stopnia doktora zamieściłam w załączniku nr 4.

Lp.	Rodzaj publikacji	Okres publikacji		Łącznie
		przed uzyskaniem stopnia doktora	po uzyskaniu stopnia doktora	
1.	Monografie autorskie	-	3	3
2.	Redakcja naukowa monografii zbiorowych	-	2	2
3.	Współredakcja naukowa monografii zbiorowych	-	3	3
4.	Artykuły w punktowanych czasopismach naukowych z listy MNiSW	3	20 (w tym 2 ERIH)	23
5.	Artykuły naukowe w recenzowanych monografiach zbiorowych	4	34	38

6.	Współautorstwo artykułów naukowych w recenzowanych monografiach zbiorowych	-	1	1
7.	Recenzje w punktowanych czasopismach naukowych z listy MNiSW	1	4	5
8.	Artykuły naukowe w recenzowanych niepuktowanych czasopismach	4	2	6
Łącznie		12	69	81

Efekty swojej pracy przedstawiałam systematycznie podczas krajowych i międzynarodowych spotkań naukowych merytorycznie powiązanych tematycznie z obszarem moich badawczych dociekań. Brałam aktywny udział w 68 konferencjach i seminariach naukowych, w tym w 55 po uzyskaniu stopnia doktora. Tematy referatów wygłoszonych po uzyskaniu stopnia doktora zostały zamieszczone w załączniku nr 4.

Moje zainteresowania naukowo-badawcze dotyczą problematyki pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, w szczególności sytuacji życiowej rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, a także organizacji i skuteczności pomocy i wsparcia społecznego w środowisku lokalnym. Aktywność w tym zakresie podejmuję w następujących, wzajemnie przenikających się, płaszczyznach tematycznych:

a) analiza funkcjonowania rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością w sferze ekonomiczno-bytowej, emocjonalnej i społecznej

Problematyka funkcjonowania rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością stanowiąca od początku obszar moich zainteresowań naukowo-badawczych ma ścisły związek z wykonywaną przeze mnie praktyką w zawodzie pracownika socjalnego oraz rocznym stażem pracy jako członek zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności w zakresie specjalności pracownik socjalny, pedagog oraz doradca zawodowy. Dostrzeganie wieloaspektowych trudności rodzin oraz niejednokrotnego braku możliwości udzielenia im pomocy na poziomie samorządu gminnego i powiatowego, skłoniło mnie do naukowego pogłębienia wiedzy na temat źródeł ich dominujących problemów oraz ich uwarunkowań, ale też poszukiwania sposobów ich minimalizowania. Przedmiotem własnych eksploracji badawczych w pierwszej autorskiej monografii zatytułowanej *Rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym. Pomoc i wsparcie społeczne*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2008 (ISBN 978-83-61209-15-7, ss. 240) uczyniłam wobec tego sytuację życiową dzieci z niepełnosprawnością

oraz ich rodzin, a także wielowymiarowe spektrum działań pomocowych podejmowanych na ich rzecz w środowisku zamieszkania. Książka powstała na kanwie mojej rozprawy doktorskiej i dotyczyła, poza sporządzeniem diagnozy deficytów występujących w badanych rodzinach, także określenia poziomu skuteczności współpracy instytucji pomocy społecznej i organizacji pozarządowych w ich minimalizowaniu. Problematykę tę poruszam także w pracy ***Rodzinne i społeczne zasoby w sytuacji choroby i niepełnosprawności dziecka***, „Edukacja. Studia. Badania. Innowacje”, 2011, nr 3 (s. 82-90). Ocena sytuacji rodzin wynika z rozpoznania obciążeń i trudności związanych z niepełnosprawnością dziecka, percepcji sytuacji stresowej, a także występowania rodzinnych zasoby i możliwości adaptacyjnych, którym poświęcam uwagę w artykule ***Psychospołeczne aspekty funkcjonowania rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym***, „Studia nad Rodziną” 2018, nr 2 (s. 107-124). W badaniu psychospołecznych aspektów funkcjonowania rodzin wykorzystałam metodą indywidualnego przypadku oraz techniki wywiadu narracyjnego i projekcyjną w formie listu do rodzica oczekującego narodzin dziecka z niepełnosprawnością.

Niepełnosprawność dziecka staje się istotnym czynnikiem wywołującym zmiany w interakcjach zachodzących zarówno pomiędzy członkami rodzin, jak też w ich relacjach z otoczeniem społecznym. Celem analizy podjętej w pracy pn. ***Funkcjonowanie rodziny z dzieckiem chorym i niepełnosprawnym w środowisku lokalnym: potrzeby i możliwości pomocy***, „Społeczeństwo i Rodzina” 2017, nr 2 (s. 100-116) uczyniłam ukazanie roli więzi społecznych oraz znaczenia konkretnych działań praktycznych w zaspokajaniu potrzeb afiliacyjnych i bytowych rodzin w ich środowisku społecznym.

W wyodrębniony pierwszy obszar zainteresowań naukowo-badawczych wpisują się także podjęte przeze mnie rozważania na temat wspierania rodziny, w tym przez dziadków dzieci z niepełnosprawnością głównie w postaci wsparcia emocjonalnego i wartościująco-duchowego. Zagadnienia te analizuję m.in. w takich publikacjach jak: ***Rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym w sieci społecznego wsparcia***, (w:) T. Biernat, K. Kuziak, J. A. Malinowski (red.), *Rodzina w pracy socjalnej – pomoc w sytuacjach trudnych i kryzysowych*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2016 (s. 191-202); ***Seniorzy w sieci wsparcia społecznego dziecka niepełnosprawnego i jego rodziny***, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2016, Tom XXVIII (s. 135-148) oraz ***Wsparcie społeczne w przekazie międzypokoleniowym rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym***, (w:) *Starość i starzenie się w ujęciu interdyscyplinarnym*, M. Halicka, J. Szymanowska, K. Winiecka (red.), Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2018 (w druku ISBN 978-83-8100-162-5). Innym zagadnieniem, które sytuuję w obszarze moich dociekań badawczych jest pomoc udzielana rodzinie wychowującej dziecko z niepełnosprawnością służąca

wzmocnieniu jej wieloaspektowego funkcjonowania. Cechy modelu pomocy opartej na koncepcji rezydualnej i instytucjonalnej omawiam w artykule *Modele pomocy rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi*, (w:) M. Duda (red.) *Rodzina wobec zagrożeń*, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2008 (s. 157-166), zaś konkretne rozwiązania z zakresu pomocy socjalnej w pracach: *Rodzina z dzieckiem niepełnosprawnym jako podmiot polityki społecznej*, (w:) *W trosce o współczesną rodzinę. Teoria, badania, wsparcie. Ujęcie interdyscyplinarne*, J. Izdebska, A. Popławska (red.), Białystok 2013 (s. 203-213); *Działalność służb społecznych a pomoc rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja”, 2011, nr 2 (s. 22-36); *Zabezpieczenie społeczne rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2015, nr 3 (s. 313-324).

b) wielowymiarowość dzieciństwa i rodzicielstwa w sytuacji trudnej

Drugi obszar moich zainteresowań badawczych łączy się bezpośrednio ze zmianą postrzegania i interpretowania stanu niepełnosprawności, tj. odchodzeniem od medycznego ujmowania deficytów jednostki i jej braków adaptacyjnych na rzecz holistycznego myślenia o człowieku, ukazywania i wspierania zasobów przyczyniających się do umacniania jego podmiotowości, kontroli na własnym życiem, świadomego przeżywania zdarzeń i refleksji nad ich przebiegiem. W nurcie tym sytuuję analizy opublikowane m.in. w pracach: *Dzieciństwo w chorobie i niepełnosprawności – obraz realny i oczekiwany przez dzieci*, (w:) E. Jaszczyszyn, J. Szada-Borzyszkowska (red.) *Edukacja dziecka – mity i fakty*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2010 (s. 603-612) oraz *Home and its meaning in the life of disabled child*, (w:) *Social context of child development*, J. Uszyńska-Jarmoc, B. Dudel (red.), Białystok 2013, (s. 171-183). Problematyce postrzegania własnego dzieciństwa przez dzieci z niepełnosprawnością poświęciłam również monografię zatytułowaną *Dzieciństwo w niepełnosprawności. Wymiar pedagogiczny*, Wydawnictwo Heliodor, Warszawa 2010 (ISBN 978-83-60854-76-1, ss. 217). Celem podjętych badań uczyniłam pozyskanie informacji na temat przeżyć towarzyszących dzieciom, ich doznań, myśli i pragnień, a także doświadczeń związanych z codziennym życiem w domu rodzinnym, szkole, grupie rówieśniczej. Kolejnym dążeniem badawczym było zebranie wiadomości odnośnie znaczenia wymienionych powyżej środowisk wychowawczych w nadawaniu określonych kształtów dzieciństwu.

Do ważnych osiągnięć naukowo-badawczych zaliczam także redagowanie książki powstałej z mojej inicjatywy pt. *Wyzwania współczesnego dzieciństwa i rodzicielstwa. Praca socjalna w perspektywie działań wychowawczych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014 (ISBN 978-83-8019-105-1, ss. 404). Po wstępnym opracowaniu struktury pracy, zaprosiłam do jej

współtworzenia reprezentantów 12 ośrodków naukowych usytuowanych na terenie całego kraju, których przemyślenia pozwoliły pogłębić bądź usystematyzować wiedzę w tym zakresie, ale też stanowić inspirację do dalszych naukowych refleksji oraz projektowania działań społecznych. W rozdziale, który przygotowałam w ramach omawianej publikacji, zatytułowanym *Trudne rodzicielstwo – problemy macierzyństwa i ojcostwa w obliczu niepełnosprawności dziecka*, (w:) J. Szymanowska (red.), *Wyzwania współczesnego dzieciństwa i rodzicielstwa. Praca socjalna w perspektywie działań wychowawczych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014 (s. 147-159) skupiłam uwagę na ograniczeniach w wypełnianiu roli rodzicielskiej oraz formach wsparcia rodziców w pokonywaniu trudności opiekuńczo-wychowawczych. Efektem systematycznego zapoznawania się z treścią nowych publikacji wydawniczych dotyczących problematyki spójnej z moimi zainteresowaniami naukowo-badawczymi, było przygotowanie recenzji monografii pt. „Rodzicielstwo w obliczu niepełnosprawności i zaniedbania”, pod redakcją J. Brągiel, B. Górnickiej, która została rozpowszechniona w czasopiśmie naukowym „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2014, nr 10 (s. 51-55).

Zrealizowane projekty badawcze mające na celu rozpoznanie sytuacji i przeżyć dzieci stały się podstawą do przygotowania kolejnych opracowań, m. in.: *Wielowymiarowość małej ojczyzny w świadomości dzieci*, (w:) D. Lalak (red.) *Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008 (s. 218-232); *A child in the face of a parent's death: Aspects of children's loneliness*, “Progress in Health Sciences” 2014, nr 4 (s. 118-123); *Moje miejsca – doświadczanie dzieciństwa w uchodźstwie – komunikat z badań*, (w:) J. Izdebska, J. Szymanowska (red.), *Dziecko w zmieniającej się przestrzeni życia. Obrazy dzieciństwa*, Trans Humana, Białystok 2009 (s. 207-217). Podjęte badania dostarczyły materiału wzbogacającego stan wiedzy na temat przestrzeni życia dzieci widzianej z ich perspektywy, w szczególności w kontekście architektoniczno-urbanistycznym, możliwości i organizacji wypoczynku, kształcenia, realizacji zainteresowań, poczucia bezpieczeństwa i rozumienia relacji międzyludzkich. Jak wynika z treści drugiego artykułu, rozmawianie z dzieckiem o śmierci, wspomnianie z nim zmarłego rodzica jest nieodzowną częścią procesu żałoby. Zanim pogodzi się ono ze stratą, odczuwa olbrzymią potrzebę rozmowy i współtowarzyszenia członków rodziny w przeżywaniu bólu. Do najważniejszych zadań stojących przed rodziną w żałobie zalicza się takie, jak: zrozumienie przerwania osobistych więzi łączących ze zmarłym i redukcję wewnętrznego napięcia spowodowanego stratą, modyfikację niedawnej struktury obowiązków i ról rodzinnych, a także odnalezienie przez osieroconą rodzinę, a w szczególności dziecko, nowych relacji ze światem zewnętrznym. Aby

poradzić sobie z występowaniem poczucia osamotnienia, badane przeze mnie dzieci i ich rodziny korzystały częściej ze wsparcia społecznego nieformalnego (rodzica, dziadków, rodzeństwa, przyjaciół) niż pomocy wyspecjalizowanych służb społecznych. W ostatniej z wymienionych prac analizie poddałam doświadczenia 30 dzieci przebywających w Ośrodku dla Uchodźców Zajazd „Iga” w Białymstoku. Projekcja ich doświadczeń w miejscu aktualnego pobytu, pozwoliła ujawnić je niemal jednoznacznie w kategorii jedynie „przystanku i przygotowania do dalszej podróży”, „miejsca pomiędzy tam i tu”, „tymczasowego, na chwilę”. Badania dotyczące problematyki dzieciństwa współczesnych dzieci prowadziłam w ramach projektów badawczych własnych i statutowych realizowanych w latach 2004-2011 w Uniwersytecie w Białymstoku pod kierownictwem prof. zw. dr hab. Jadwigi Izdebskiej, pn. *Współczesne środowisko życia-rodzina, media elektroniczne, środowisko lokalne w kontekście procesów globalizacji i integracji europejskiej (nowe szanse rozwoju, edukacji, zagrożenia oraz pomoc)* oraz *Rodzina i dziecko wobec wyzwań współczesnego świata*.

c) pomoc społeczna i praca socjalna na kontinuum od makro- do mikrospołecznej przestrzeni wspomagania

Określona sytuacja życiowa człowieka i jego rodziny zależy od wielu czynników i relacji zachodzących w mikro-, mezo-, egzo-, makrostrukturze społecznej, które mogą tworzyć warunki sprzyjające rozwojowi, zagrażać bądź utrudniać przebieg i rezultaty tego procesu. W związku z dostrzeganiem nieodzownej potrzeby systematycznego poznawania na drodze badań empirycznych istniejących zasobów środowisk lokalnych w zakresie udzielania im pomocy oraz poszukiwania wyznaczników jej skuteczności i efektywności, wspomnianą powyżej problematykę uczyniłam także obszarem własnych dociekań naukowych. Ocenę działań pomocowych w oparciu o kryterium prakseologiczne i aksjologiczne uczyniłam przedmiotem dociekań w pracy o charakterze pogładowym pt. *Ewaluacja w pomocy społecznej – kontekst działań skutecznych i sprawczych*, (w:) M. Szpunar (red.), *Badania w pracy socjalnej – stan i perspektywy*, Wyd. ANWI, Gdańsk 2014 (s. 234-244), zaś systemom zbiorowych wartości, norm i postaw poświęciłam uwagę w artykule *Kultura organizacyjna instytucji pomocy społecznej i jej znaczenie w kreowaniu kultury wspomagania w środowisku lokalnym*, „Praca Socjalna” 2017, nr 4 (s. 46-57). Strukturę organizacyjną pomocy społecznej w Polsce wraz z charakterystyką podstawowych form wspomagania przedstawiłam w haśle przedmiotowym opublikowanym pn. *Instytucjonalne formy pomocy społecznej*, (w:) T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Suplement*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2010 (s. 211-217). Jako ważny element w moim rozwoju naukowym i zdobywaniu doświadczenia

organizacyjnego traktuję pełnienie roli członka komitetu organizacyjnego i sekretarza (wspólnie z dr B. Krześcińską-Żach) podczas zorganizowanego w roku 2011 przez Uniwersytet w Białymstoku XXI Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej i Konferencja Naukowa oraz towarzyszącego mu seminarium na temat: „Ewaluacja w pracy socjalnej – znaczenie dla rozwoju badań, kształcenia, praktyki”. Owocem obrad była redagowana przez mnie publikacja pt. *Ewaluacja w pracy socjalnej. Badania-kształcenie-praktyka*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2011 (ISBN 978-83-7587-881-3, ss. 456; Wydanie II, Kraków 2012, ISBN 978-83-7850-119-0). W ramach omawianej monografii wieloautorskiej przygotowałam artykuł *Wspomaganie osób wykluczonych społecznie w sektorze ekonomii społecznej – wprowadzenie do ewaluacji ex-ante*, (w:) J. Szymanowska (red.), *Ewaluacja w pracy socjalnej. Badania-kształcenie-praktyka*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011 (s. 291-308), w którego treści dokonałam interpretacji pojęcia ewaluacja, wskazałam jej podstawowe kryteria oraz możliwości wykorzystania w wartościowaniu realizowanych działań społecznych w środowisku lokalnym. Teoretyczne podstawy analizy problematyki marginalizacji i wykluczenia społecznego oraz ich konsekwencji w wymiarze indywidualnym i społecznym przedstawiłam (wspólnie z dr B. Krześcińską-Żach) w opracowaniu *Wybrane obszary zagrożeń i problemów społecznych*, (w:) W. Danilewicz, (red.) *Wymiary współczesności w perspektywie pedagogiki społecznej*, Wyd. „Żak”, Warszawa 2009 (s. 322-336). Nie bez znaczenia w formułowaniu wniosków dotyczących podnoszenia skuteczności działań pomocowych oraz refleksyjnego namysłu nad funkcjonowaniem instytucji pomocy społecznej były również moje obserwacje wynikające z doświadczeń zawodowych wyniesionych z pracy z osobami niepełnosprawnymi, które zawarłam w pracach m.in. takich jak: *Zatrudnienie socjalne: szansa dla osób zagrożonych marginalizacją życia społecznego?* „Polityka Społeczna” 2008, nr 4 (s. 9-12) oraz *Realizacja wsparcia społeczno-zawodowego w warsztatach terapii zajęciowej*, „Niepełnosprawność i Rehabilitacja” 2015, nr 3 (s. 61-71). Systematyczne studia literaturowe z zakresu problematyki pracy socjalnej i pomocy społecznej stały się asumptem do przygotowania recenzji książki pt. „Praca socjalna. Kształcenie-działanie-konteksty” redagowanej przez A. Kanios i M. Bielugę-Czechowską. Przygotowana recenzja monografii, stanowiącej następstwo debaty podjętej przez uczestników XIX Zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej, została opublikowana w punktowanym czasopiśmie naukowym z listy MNiSW „Wychowanie na Co Dzień”, 2012, nr 12 (s. 37-39). W kategorii docenienia mojego doświadczenia badawczego, wiedzy z zakresu pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, a także działalności praktycznej w instytucji pomocy społecznej, traktuję powołanie mnie w roku 2013 na członka Regionalnej Komisji Egzaminacyjnej do

spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych województwa podlaskiego. W dniu 11.05.2018 r. zostałam przez Centralną Komisję Egzaminacyjną ds. Stopni Specjalizacji Zawodowej Pracowników Socjalnych działającą przy Ministrze Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej powołana na przewodniczącą RKE w woj. podlaskim. Funkcję tę sprawuję nadal. W latach 2008-2014 współpracowałam z pracownikami naukowymi, reprezentantami instytucji pomocy społecznej, służby zdrowia oraz sektora pozarządowego w Zespole doradczym koordynującym na terenie województwa podlaskiego działania służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, powołanym przez Wojewodę Podlaskiego (Zarządzenie Nr 142/08 z dnia 5 września 2008 r.).

Badania z zakresu działań podejmowanych w obszarze pomocy społecznej i pracy socjalnej realizowałam w Uniwersytecie w Białymstoku w ramach badań statutowych pn. „Lokalne i regionalne uwarunkowania polityki społecznej” w zespole kierowanym przez prof. zw. dr hab. Rafała Piwowarskiego. W okresie od 10.2014 r. do 12.2015 r. pełniłam rolę kierownika powyższego zespołu badawczego.

5. Informacje o innych osiągnięciach naukowo-badawczych, dydaktycznych, organizacyjnych, współpracy naukowej i popularyzacji wiedzy po uzyskaniu stopnia naukowego doktora

Wiedzę teoretyczną i metodologiczną w zakresie problematyki funkcjonowania rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością, sytuacji życiowej dzieci oraz obrazów ich dzieciństwa, a także systemu wspomagania w sytuacji trudnej zdobywałam poprzez studia literaturowe, ale też uczestnictwo w konferencjach, seminariach oraz spotkaniach naukowych. Byłam członkiem komitetu organizacyjnego 6 konferencji naukowych inicjowanych przez Uniwersytet w Białymstoku: 2008 r. - Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Przestrzeń życia współczesnego dziecka i obraz jego dzieciństwa” (sekretarz konferencji wspólnie z mgr T. Sosnowskim); 2011 r. - XXI Zjeździe Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej i Konferencji Naukowej na temat: „Ewaluacja w pracy socjalnej – znaczenie dla rozwoju badań, kształcenia, praktyki” (sekretarz konferencji wspólnie z dr B. Krzezińską-Żach); 2013 r. - Wojewódzkiej Konferencji Naukowej „Dziecko w świecie zmian cywilizacyjnych” (sekretarz); 2015 r. - Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „Sens i bezsens starości” pt. „Niepełnosprawność i starość w wymiarze poznawania, przeżywania i percepcji społecznej”; 2017 r. – III Ogólnopolskiego Tygodnia Pracy Socjalnej Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej „W trosce o człowieka” i Konferencji Naukowo-Szkoleniowej (sekretarz); 2018 r. - II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „Sens i bezsens starości” pt. „Starość w

perspektywie personalistycznej, społecznej i kulturowej – refleksje interdyscyplinarne” (sekretarz wspólnie z dr J. Borowik oraz dr K. Czykierem); 2018 r. - IV Ogólnopolskiego Tygodnia Pracy Socjalnej Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej „W stronę człowieka” (przewodnicząca). Szczegółowy wykaz zamieszczono w załączniku nr 4.

W ramach Sieci Uniwersytetów Pogranicza powstałej z inicjatywy Uniwersytetu w Białymstoku współpracowałam w roku akademickim 2013/2014 z pracownikami naukowo-dydaktycznymi Brzeskiego Uniwersytetu Państwowego im. A. S. Puszkina w Brześciu na Białorusi. Jako efekt mojej współpracy międzynarodowej wskazuję wygłoszone referaty adresowane do studentów i kadry akademickiej: *Psychospołeczne i ekonomiczne problemy rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym*, *Wspieranie rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym wyzwaniem dla polityki społecznej i pracy socjalnej* oraz *Ewaluacja w naukach społecznych*.

Na Wydziale Socjalno-Pedagogicznym Brzeskiego Uniwersytecie Państwowym im. A. S. Puszkina w Brześciu odbyłam także staż naukowy (01.10.2013 r. – 31.12.2013 r.) oraz prowadziłam zajęcia dydaktyczne w ramach programu Erasmus+ KA 107 *Staff Mobility for Teaching* (Brest State University named after A.S. Pushkin, Bielarus, 05.03-09.03.2018 r.).

Uczestniczyłam także w programie Erasmus+ *Staff Training Mobility* (Hochschule Neubrandenburg, Fachbereich Soziale Arbeit, Bildung und Erziehung, Neubrandenburg, Niemcy, 13.09-17.09.2016 r.), w trakcie którego brałam udział w warsztatach dotyczących problematyki pracy socjalnej (*10. Bundesweiter Methodenworkshop des Netzwerks Rekonstruktive Soziale Arbeit*). Byłam też opiekunem organizacyjnym (wraz z dr Krzysztofem Czykierem) wizyty prof. Horsta Unbehauna z Technische Hochschule Nürnberg, która odbyła się na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku w roku 2015.

Od roku 2010 jestem stałym recenzentem w czasopiśmie „Praca Socjalna” wydawanym do roku 2017 przez Instytut Rozwoju Służb Społecznych, a obecnie przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. W okresie od roku 2010 do 2017 pełniłam funkcję recenzenta oraz redaktora tematycznego w zakresie polityki społecznej i pracy socjalnej w punktowanym czasopiśmie „Niepełnosprawność i Rehabilitacja.” Sporządziłam także recenzję wydawniczą raportu badawczego pt. „Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w województwie podlaskim. Przemoc jako przyczyna dysfunkcji rodzin”, który został opublikowany w roku 2012 przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Białymstoku.

Uchwałą nr 5/2018 Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB z dnia 22 lutego 2018 r została powołana na promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Józefy Ireny Szklanej-Berest nt. „Postawy personelu medycznego oraz młodzieży kształcącej się w

zawodach medycznych wobec osób starych w kontekście oceny jakości oferowanej osobom starym pomocy i opieki zdrowotnej”. Promotorem jest dr hab. Grażyna Bartkowiak, prof. AMW.

W obszarze popularyzowania nauki uczestniczyłam w prelekcjach, moderowałam wizyty studyjne, współpracowałam z lokalnymi stowarzyszeniami. Wygłosiłam referat pt. „Wsparcie społeczne osób starszych w polskim systemie pomocy społecznej” na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Brześciu (2013 r.) oraz wykład inauguracyjny pt. „Seniorzy w sieci wsparcia społecznego rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym” na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Hajnówce (2016 r.). Zaangażowałam się w realizację konferencji zorganizowaną przez Stowarzyszenie MY DLA INNYCH pt. „Kompleksowe wsparcie osób z niepełnosprawnością”, która odbyła się pod patronatem Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (2018 r.), a także współpracę ze Stowarzyszeniem Pomocy Rodzinie i Dzieciom „Szansa” odnośnie organizacji warsztatów nt. praktycznej nauki zawodu skierowanych do studentów kierunku praca socjalna (2019 r.). Moderowałam pracę zespołu, w skład którego wchodziłi reprezentanci służb społecznych z woj. podlaskiego, na temat środowiskowego współdziałania w ramach ekonomii społecznej (2011 r.). Zostałam również zaproszona przez TVP Białystok do uczestnictwa w programie publicystycznym „Gość Obiektywu” (2017 r.).

W ramach prowadzonych przeze mnie w latach 2009-2018 seminariach kierowałam 109 pracami magisterskimi i 32 licencjackimi. Byłam też we wspomnianym okresie recenzentem ponad 150 prac dyplomowych. Uczestniczyłam w dwóch grantach dydaktycznych realizowanych na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UwB. W pierwszym realizowanym w roku 2011 w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego pn. „Nowoczesne i efektywne kształcenie we współpracy z przedsiębiorcami” (umowa nr UDA-POKL.04.01.01-00-368/08-00) byłam odpowiedzialna za utworzenie scenariuszy i materiałów do kursów prowadzonych w trybie blended learning z zakresu pedagogiki społecznej. W drugim realizowanym w latach 2011-2014 r. pn. „USUS EST OPTIMUS MAGISTER – PRAKTYKA JEST NAJLEPSZYM NAUCZYCIELEM” (umowa nr UDA.POKL.03.03.02.-00-037/10-00) prowadziłam warsztaty merytoryczno-metodyczne pt. „Superwizja w edukacji” oraz udzielałam wsparcia mentorskiego studentom i opiekunom praktyk. Jestem inicjator i opiekunem naukowym (wspólnie z dr hab. M. Halicką, prof. UwB) Studenckiego Koła Naukowego Pracy Socjalnej działającego w strukturze Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB. Pełniłam także rolę opiekuna roku oraz praktyk studenckich na kierunku praca socjalna. Od momentu zatrudnienia na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytet w Białymstoku

prowadziłam zajęcia dydaktyczne z następujących przedmiotów: Edukacja równoległa, Pedagogika społeczna, Pomoc rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym, Wprowadzenie do pracy socjalnej, Instytucje i organizacje pomocy społecznej, Nowe wyzwania w pracy socjalnej, Ewaluacja w polityce społecznej, Zabezpieczenie społeczne, Teoretyczne podstawy pracy socjalnej, Administracyjne aspekty pracy socjalnej, Asystentura rodziny, Promocja zatrudnienia, instytucje rynku pracy i zatrudnienie socjalne, Organizacja, monitorowanie, ewaluacja projektów socjalnych, Metodyka projektu socjalnego, Metodyka pracy asystenta rodziny, Poradnictwo rodzinne i wychowawcze, Praca socjalna w instytucjach pomocy społecznej oraz Profilaktyka wypalenia zawodowego.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora włączałam się w wielorakie działania organizacyjne realizowane na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Uczestniczyłam aktywnie w pracy Wydziałowej Komisji ds. Wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacyjnych (2012 r.) oraz Komisji Konkursowej powołanej przez Dziekana w związku z ogłoszeniem naboru na stanowisko asystenta w Zakładzie Teorii Wychowania i Studiów Pedagogicznych (2013 r.) W latach 2012-2016 byłam członkiem Wydziałowej Komisji ds. Uczelnianego Systemu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia, zaś w okresie od roku 2012 r. do 2014 - członkiem Rady Programowej na kierunku Polityka Społeczna. W latach 2013-2017 pełniłam funkcję członka zarządu Fundacji Centrum Transferu Wiedzy i Innowacji Społeczno-Pedagogicznych powstałej przy Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku (KRS 0000475605). Od roku 2016 do dnia dzisiejszego jestem zaangażowana w pracę Wydziałowej Komisji ds. Weryfikacji Efektów Kształcenia, powołanej przez Radę Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB.

Zostałam zaproszona ponadto przez władze samorządowe do uczestnictwa w grupach eksperckich w celu opracowania „Wieloletniego programu rozwoju ekonomii społecznej w woj. podlaskim na lata 2013-2020” (Uchwała Nr 68/850/2011 Zarządu Województwa Podlaskiego) oraz „Programu w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w woj. podlaskim na lata 2013-2018” (Uchwała Nr 116/1676/2012 Zarządu Województwa Podlaskiego). W latach 2014-2018 byłam członkiem Rady Społecznej działającej w Podlaskim Wojewódzkim Ośrodku Medycyny Pracy w Białymstoku (Uchwała Nr 242/3509/2014 Zarządu Województwa Podlaskiego). Wykonywałam także zadania moderatora warsztatów dotyczących wspierania osób niepełnosprawnych i ich rodzin w procesach integracji społeczno-zawodowej w kontekście ustaw wdrażających program „Za życiem” w ramach ogólnopolskiego projektu „Konsultacje+” realizowanego przez Caritas Polska we współpracy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Do moich obowiązków należało

moderowanie spotkań oraz sporządzenie wniosków stanowiących implikację do wprowadzenia zmian w zakresie rozwiązań legislacyjnych. Aktualnie pełnię rolę eksperta - pracownika naukowego - w zespole projektowym ds. opracowania modelu w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego skierowanego do osób z niepełnosprawnością intelektualną, w tym z zespołem Downa w ramach Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Szczegółowy wykaz zamieszczono w załączniku nr 4.

Moja aktywność została dostrzeżona i nagrodzona przez Jego Magnificencję Rektora Uniwersytetu w Białymstoku. Zostałam sześciokrotnie wyróżniona za działalność naukową (w latach: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012) oraz jeden raz za pracę dydaktyczną (2013 r.). Za dysertację doktorską nt. *„Pomoc instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi (na podstawie badań w powiecie sokólskim)”* uzyskałam II nagrodę w IX edycji konkursu Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych na najlepsze prace magisterskie i doktorskie w dziedzinie pracy i polityki społecznej organizowanego pod patronatem Ministra Pracy i Polityki Społecznej (2008 r.).

Uczestniczyłam w wielu szkoleniach i warsztatach pozwalających systematycznie usprawniać działania, które podejmowałam w obszarze naukowo-badawczym i dydaktycznym takich m.in. jak: „Zarządzanie wiedzą i informacją oraz prowadzenie badań i analiz rynkowych” (2011 r.), „Szkolenie z zakresu obsługi platformy e-learningowej BlackBoard oraz tworzenia kursów e-learningowych” (2011 r.), „Rodzina w sytuacji śmierci dziecka – jak pomagać, żeby nie zaszkodzić” (2014 r.), „Spotkanie Metodyków Pracy Socjalnej” (2015 r.), „Sieciowanie w ekonomii społecznej” (2018 r.). W roku 2017 ukończyłam „Specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej”, zrealizowaną zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2012 r. w sprawie specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1081). Aktualnie jestem uczestnikiem specjalistycznego szkolenia „Superwizja pracy socjalnej”, które odbywa się zgodnie z przepisami wynikającymi z rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 grudnia 2016 r. w sprawie superwizji pracy socjalnej (Dz. U. z 2016 r., poz. 2087). Od wielu lat należę do Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej. Jestem też członkiem Rady Rodziców przy Szkole Podstawowej Nr 51 w Białymstoku.

Poprzez zdobyte doświadczenie zawodowe zarówno w pracy naukowo-badawczej, jak i działaniach praktycznych podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością starałam się

systematycznie podejmować aktywność służącą rozwojowi pedagogiki społecznej i pracy socjalnej. Przygotowaną autorską monografię, którą przedkładam w postępowaniu habilitacyjnym, traktuję jako ważny obszar dotychczasowej działalności naukowej, ale też przyczynek do realizacji kolejnych projektów badawczych, w tym związanych ze wsparciem superwizyjnym profesjonalistów zaangażowanych w służbę osobom z niepełnosprawnością.

Joanna Pymelowa